

The Application of Presupposition in the Dialogue between Prophet Moses (AS) and Pharaoh Based on George Yule's Model

Haniyeh Ziyaei Manshadi¹ Ali Najafi Ivaki²

Mohsen Saifi³

1. PhD Candidate of Arabic Language and Literature, University of Kashan, Kashan, Iran.

hziyaei110@gmail.com / <https://orcid.org/0009-0000-8941-3589>.

2. Associate Professor of Arabic Language and Literature, University of Kashan, Kashan, Iran. najafi.ivaki@yahoo.com / <https://orcid.org/0000-0002-6212-1823>.

3. Associate Professor of Arabic Language and Literature, University of Kashan, Kashan, Iran. saifi@kashanu.ac.ir / <https://orcid.org/0000-0002-2600-5091>.

*Scientific
article*

Received:
2024/06/28

Accepted:
2025/01/11

Abstract: Verbal communication, which dates back to the dawn of humanity, has been a focal point in the teachings of divine prophets. In the process of persuading their opponents and proving their truthfulness, they sought to utilize this potential. In the Quranic texts, the dialogue between Prophet Moses (AS) and Pharaoh represents a confrontation between two ideologies, two creeds, and two opposing worldviews, warranting analysis from the perspective of linguistic pragmatics. One dimension of examining this dialogue is analyzing the discourse of each party through the lens of "presupposition"—a non-linguistic shared knowledge or assumption, which is an essential element in pragmatics for establishing any effective communication. Various theorists have identified triggers of presupposition, among whom George Yule is one of the most significant. Given the importance and relevance of Yule's theory in discourse analysis—and considering that his presupposition theory is one of the most adaptable frameworks for dialogue—this research employs a descriptive-analytical method, supported by statistical data, to analyze presupposition techniques in the dialogue between Prophet Moses (AS) and Pharaoh. The study first elaborates on Yule's theory, then examines selected verses from Surah Al-A'raf, Ash-Shu'ara, Ta-Ha, and Ghafir—which contain the dialogue between Moses (AS) and Pharaoh—from this perspective. The findings indicate that in Prophet Moses' (AS) speech, existential presupposition (with a frequency of 59%) predominates over other types, demonstrating his emphasis on common knowledge with Pharaoh. By articulating divine attributes and leveraging this common ground, Moses (AS) sought to establish the existence of the Lord of the Worlds. In contrast, Pharaoh's discourse exhibits a higher frequency of structural presupposition (39%), as he consistently attempted to delegitimize Moses' (AS) message and undermine his character to neutralize the innate truth in his words.

Keywords Pragmatics, Presupposition, George Yule, Quranic Dialogue, Moses and Pharaoh.

DOI [10.22051/tqh.2025.47602.4221](https://doi.org/10.22051/tqh.2025.47602.4221)

publisher Faculty of Theology, Alzahra University, Tehran, Iran

کاربست پیش‌انگاری در گفتگوی حضرت موسی^(ع) و فرعون

براساس الگوی جورج یول

هانیه ضیائی منشادی^۱ علی نجفی ایوکی^۲ محسن سیفی^۳

۱ دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و زبان های خارجی، دانشگاه کاشان، ایران.

hziyaei110@gmail.com / <https://orcid.org/0009-0000-8941-3589>

۲ دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و زبان های خارجی، دانشگاه کاشان، ایران. (نویسنده مسئول)

najafi.ivaki@yahoo.com / <https://orcid.org/0000-0002-6212-1823>

۳ دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و زبان های خارجی، دانشگاه کاشان، ایران.

saifi@kashanu.ac.ir / <https://orcid.org/0000-0002-2600-5091>

اطلاعات مقاله چکیده

صص

۱۱۱-۷۹

نوع مقاله

علمی پژوهشی

دریافت:

۱۴۰۳-۰۴-۰۸

پذیرش:

۱۴۰۳-۱۰-۲۲

ارتباطات کلامی در آموزه‌های پیامبران الهی محل توجه بوده و آنان کوشیده‌اند در فرایند متقاعدسازی جبهه مقابل و اثبات حقانیت خویش از این پتانسیل بهره ببرند. در متون قرآنی، گفتگوی بین حضرت موسی^(ع) و فرعون، نمود گفتگوی بین دو اندیشه و دو نوع جهان‌بینی متقابل است و جا دارد از منظر کاربردشناسی زبان تحلیل گردد. یکی از ابعاد واکاوی این گفتگو، بررسی کلام هریک از طرفین از منظر مقوله «پیش‌انگاری» است. دانش مشترک غیرزبانی یا پیش‌انگاری، یکی از عناصر مطرح در حوزه‌ی کاربردشناسی زبان به شمار می‌رود که وجود آن برای شکل‌گیری هر ارتباط مؤثری ضرورت دارد. جورج یول یکی از مهم‌ترین نظریه‌پردازان است که به شناسایی محرک‌های پیش‌انگاری پرداخته است. این پژوهش با استفاده از نظریه یادشده با روش توصیفی-تحلیلی و با تکیه بر داده‌های آماری، به تحلیل تکنیک پیش‌انگاری در گفتگوی حضرت موسی و فرعون می‌پردازد. در این راستا نخست نظریه مورد نظر تشریح می‌شود و در گام بعدی بخشی از آیات سوره‌های (اعراف، شعراء، طه و غافر) حاوی گفتگوی حضرت موسی^(ع) و فرعون، بررسی شده است. نتیجه‌الفاقر این است که در کلام حضرت موسی^(ع)، پیش‌انگاری وجودی با ۵۹٪ فراوانی نسبت به سایر پیش‌انگاری‌ها بسامد بیشتری داشته است و نشان می‌دهد حضرت بر وجود دانش مشترک با فرعون تأکید کرده و با بیان صفات خداوند و با استفاده از این دانش مشترک به تثبیت وجود رب العالمین مبادرت نموده است. در کلام فرعون نیز پیش‌انگاری ساختاری با ۳۹٪ فراوانی، بسامد بیشتری داشته است؛ زیرا فرعون به منظور بی‌اثر نمودن سخنان مطابق با فطرت حضرت موسی^(ع)، سعی در مشروعیت‌زدایی دعوت وی و مخدوش‌سازی شخصیت آن حضرت داشته است.

کلیدواژه‌ها: کاربردشناسی، پیش‌انگاری، جورج یول، گفتگوی قرآنی، موسی و فرعون.

[10.22051/tqh.2025.47602.4221](https://doi.org/10.22051/tqh.2025.47602.4221)

DOI:

دانشکده الهیات دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

ناشر

۱. مقدمه

نزد صاحبان اندیشه، بررسی متون به ویژه متون دینی از زوایای مختلف، اهمیت بسیاری دارد. در این میان، آیات قرآن کریم بارزترین متن و کلام عربی است که هر یک از واژگان این متن دینی با هدفی خاص در کنار یکدیگر به چینش درآمده‌اند. گرچه متن قرآن کریم، متشکل از واژگان به ظاهر ساده است، اما در آن سوی این واژگان، معانی ژرف و اهدافی خاص نهفته است. برای مطالعه و واکاوی قرآن و فهم راز و رمز زیبایی و گزینش و چیدمان واژگان و اسلوب به کار رفته در آن، روش‌های متعددی وجود دارد که یکی از مهم‌ترین آنها سنجش آن متن بر اساس علم کاربردشناسی است.

کاربردشناسی یکی از شاخه‌های زبان‌شناسی است که به آن منظورشناسی نیز می‌گویند. در زبان عربی با اصطلاحات گوناگونی نظیر «التداولیة»، «النفیة»، «البراعماتیة» شناخته می‌شود. دانش مذکور به بررسی معنی مورد نظر گوینده در مقابل معنی واژه یا جمله پرداخته و به اهداف ارتباطی گوینده بستگی دارد. به عبارت دیگر زبان‌شناسی نوین در این حوزه به مطالعه‌ی زبان از نقطه‌نظر کاربر زبان می‌پردازد (آقاگل‌زاده، ۱۳۹۹، ص ۱۳۰). در حقیقت کاربردشناسی به مطالعه‌ی کاربرد زبان توسط کاربران آن و بررسی زبان در بافت توجه دارد. در تعریفی دیگر کاربردشناسی مطالعه معنی است؛ معنایی که گوینده (یا نویسنده) آن را منتقل و شنونده (یا خواننده متن) برداشت می‌کند. بنابراین کاربردشناسی بیشتر با تحلیل منظور افراد از پاره گفته‌هایشان سر و کار دارد تا با معنی خود کلمات یا عباراتی که به کار می‌برند و در واقع هدف آن، بررسی منظور گوینده است (یول، ۱۳۸۵، ص ۱۱). لازم به ذکر است که معنای زبانی، متفاوت از معنای کاربردشناختی است؛ به عنوان مثال، در جمله‌ی «هوا سرد است»، معنای زبانی عبارت است از معنای تک‌تک کلمات «هوا، سرد، است» به همراه روابط دستوری که میان واژگان یاد شده برقرار است؛ ولی در معنای کاربردشناختی یا بافتی، منظور گوینده از بیان جمله، با توجه به عناصر موقعیتی مشخص می‌شود؛ مانند: بافت زمانی، بافت مکانی، فاصله اجتماعی که میان گوینده و مخاطبش وجود دارد. در معنای کاربردشناختی، گوینده در بافتی معین با

کاربرد جمله‌ی «هوا سرد است»، با بیان غیر مستقیم از مخاطب می‌خواهد که پنجره را ببندد.

در کاربردشناسی زبان به دنبال آنیم تا معلوم کنیم «هر صورت زبانی، به هنگام ایجاد ارتباط، چه نقش ویژه‌ای دارد» (صفوی، ۱۴۰۰، ص ۲۹۳). وینگنشتاین، بنیانگذار فلسفه کاربرد زبان، با شعار "معنا همان کاربرد است" توجه خود را به انواع نقش‌های زبانی معطوف کرده است (چپمن، ۱۳۸۴، ص ۹۴).

پیش‌انگاری، که در زبان عربی به آن "الافتراض المُسبق" گفته می‌شود، یکی از مباحث مورد توجه در کاربردشناسی زبان است و برای توصیف اطلاعات منتقل شده ولی اظهار نشده به کار می‌رود و تمرکز آن بر موضوعی است که گوینده یا نویسنده در یک بافت زبانی خاص و پیش از ادای پاره‌گفتار فرض می‌کند حقیقت دارد و ناظر بر اطلاعات مشترک بین گوینده یا نویسنده با شنونده یا خواننده است. به عبارت دیگر پیش‌انگاری یکی از انواع روابط معنایی در سطح جملات زبان است که بر اساس آن می‌توان بر حسب اطلاعات موجود در درون یک جمله به اطلاعات دیگری دست یافت (صفوی، ۱۳۸۳، ص ۱۳۸). حتی در سکوت نیز معانی قابل کشف نهفته است که در جای خود قابل بحث است (صفاری و گنجعلی، ۱۴۰۳، ص ۱۱۲).

لازم به ذکر است پیش‌انگاشت‌ها، ساخت‌های زبانی هستند که توجه خواننده یا شنونده را به خود جلب نمی‌کنند و در جریان گفتگو بدون بحث پذیرفته می‌شوند؛ زیرا آن‌ها خود، هدف اصلی جمله نیستند ولی دربرگیرنده اطلاعات ارزشمند دیگری هستند که صحت آن‌ها از پیش مفروض است. در برخی موارد به نظر می‌رسد که گوینده موضوعی را مفروض دانسته یا نیاز دارد که شنونده آن را مفروض بداند، پس قصد غیربیانی و بیان ضمنی نشان‌دهنده اهمیت پیش‌انگاری به عنوان سطحی مشخص و متمایز در معنا و منظور گوینده است (الوت، ۱۳۹۹، ص ۱۷). به عبارت دیگر پیش‌انگاشت آن است که گوینده قبل از بیان یک موضوع، فرض را بر صحت آن می‌گذارد. براین اساس گوینده است که پیش‌انگاشت دارد نه جمله (بول، ۱۳۸۵، ص ۴۰). نقطه مشترک نظریه‌های گوناگون درباره پیش‌انگاری این است که پیش‌انگاری فرض یا مجموعه‌ای از فرضیات می‌باشد که در یک بافت خاص پیرامون گزاره‌های بیان شده شکل گرفته یا در حال شکل گرفتن است (دبیر مقدم و احمدزاده

کلات، ۱۴۰۰، ص ۱۰). این دانش، پایه و اساس بسیاری از پژوهش‌های نوین گشته و تلاش دارد به ناپیادهای متن دست یابد.

۱-۱. پیشینه پژوهش

تاکنون مطالعات متنوعی در حوزه کاربردشناسی بر روی روایات قرآنی و داستان‌ها و متون مختلف انجام شده است، اما آنچه باید به آن اشاره نمود این است که به ندرت این پژوهش‌ها پیش‌انگاری زبانی را به عنوان یک حوزه مستقل و به صورت جداگانه ارزیابی کرده‌اند، بلکه یا با دیدی کلی به بررسی حوزه‌های کاربردشناسی پرداخته‌اند یا در داستان‌های فارسی این تکنیک ادبی را بررسی نموده‌اند و کمتر سراغ این الگو در گفتگوهای قرآنی رفته‌اند. با این‌همه از جمله پژوهش‌های صورت گرفته در زبان عربی و فارسی که به بررسی کاربردشناسی و پیش‌انگاری‌های زبانی در متون مختلف و قرآن پرداخته‌اند می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- حجتی‌زاده در مقاله «تأثیر پیش‌انگاشت‌های زبان شناختی در سیر تحول مفهوم سماع عارفانه نزد محمد غزالی و مولوی» (۱۳۹۶) پیش‌انگاشت‌ها را دارای صبغهای معناشناختی و گاه کاربردی می‌داند. او کوشیده تا اثبات کند پیش‌انگاشت‌های زبان‌شناختی می‌تواند سیر پیشرفت سماع عرفانی را از طریق ارتباط آن با مقتضیات بافت معرفت‌شناختی و فرهنگی ترسیم نماید.

۲- حسین جعفر عبید در مقاله «مُتَصَمَّنَاتُ الْقَوْلِ فِي سُورَةِ لُقْمَانَ (دراسة تداولية)» (۱۴۴۲ ق) به پیش‌انگاشت یا پیش‌فرض به عنوان یکی از اجزای جدایی‌ناپذیر ارتباط بین گوینده و مخاطب اشاره کرده و پس از تقسیم آن به دو گونه واژگانی و نحوی و بیان اقسام هریک، پیش‌انگاشت را در سوره لقمان بررسی نموده است.

۳- محمد خالد الصادق پژوهش خود را با عنوان «القصص القرآنی فی سورة البقرة (دراسة تداولية)» (۲۰۲۱ م) به سه فصل تقسیم‌بندی کرده است. در فصل اول به مفهوم قصه‌های قرآنی و عناصر سازنده و شیوه‌های به کار رفته در آن پرداخته است؛ در فصل دوم اصطلاح کاربردشناسی و اهمیت و پایه‌های اساسی آن را بررسی کرده

و به پیش فرض در این فصل اشاره شده است و در فصل سوم، قصه‌های موجود در سوره بقره را به ترتیب نزول آن‌ها از لحاظ کاربردشناسی تحلیل کرده است.

۴- حسین رحمانی در مقاله «نگاهی معنا-کاربردشناختی به پیش‌انگاری در نمایشنامه‌ی ارثیه ایرانی» (۱۴۰۱)، در کنار معناشناسی پیش‌انگاری به بررسی کاربردشناسی آن در حوزه شخصیت‌پردازی و پیشبرد طرح داستان نمایشنامه پرداخته است و تمرکز وی بر نمایشنامه ارثیه ایرانی رادی می‌باشد و مدل پیش‌انگاری یول، بنیان نظری این پژوهش را تشکیل می‌دهد.

۵- عندلیبی و محمودی بختیاری در مقاله «کاربست پیش‌انگاری در ایجاد طنز کلامی در گزیده‌ای از نمایشنامه‌های کمدی ایرانی دوره ۱۳۰۰-۱۳۲۰» (۱۴۰۱)، به بررسی انواع پیش‌انگاری‌ها و تحلیل بخش‌های طنز در شش نمایشنامه کمدی سال‌های ۱۳۲۰-۱۳۰۰ پرداخته‌اند که طنز کلامی از راه پیش‌انگاری در آنها خلق شده بود و چگونگی کاربرد پیش‌انگاری و روش استفاده از آن برای ایجاد طنز کلامی در کمدی را کاوش کرده‌اند.

همچنان که مشاهده می‌شود، غالباً پژوهش‌های انجام شده، بر کاربرد پیش‌انگاری در نمایشنامه‌ها متمرکز بوده‌اند و از آنجایی که تاکنون مطالعه تکنیک پیش‌انگاری بر مبنای نظریه یول در آیات قرآن کریم با رویکرد گفتگو محور صورت نگرفته است، این روش می‌تواند باب جدیدی در زمینه درک بهتر آیات قرآن کریم و کاربرد این تکنیک در شیوه گفتگو باشد و از این منظر نو و جدید به حساب می‌آید. در این راستا پژوهش پیش‌رو به تحلیل موردی بخشی از آیات سوره‌های (اعراف، شعراء، طه و غافر) حاوی گفتگوی حضرت موسی^(ع) و فرعون پرداخته است و ساختار آن یکی از محرک‌های پیش‌انگاری بر طبق الگوی یول را داراست.

۲. روش‌شناسی پژوهش

همانطور که بیان شد در ایجاد و تحریک پیش‌انگاری، تعدادی عناصر واژگانی یا دستوری نقش دارند که به آنها «محرک‌های پیش‌انگاری» می‌گویند؛ زیرا با استفاده از آنها در جمله، مخاطب متوجه می‌شود اطلاعات مرتبط دیگری در جمله وجود داشته که بیان نشده است. از آنجا که چنین اطلاعاتی (دانسته) انگاشته می‌شود

عموماً به زبان نمی‌آید و در نتیجه در شمار اطلاعات (انتقال یافته اما اظهار نشده) محسوب است و تنها هنگامی به پیش‌انگاشت‌های واقعی تبدیل می‌شوند که گوینده آنها را در بافت کلامی به کارگیرد. نظریه‌پردازان مختلفی به شناسایی این عناصر مبادرت ورزیده‌اند؛ از جمله یول که تقسیم‌بندی وی بنیان نظری این پژوهش را تشکیل می‌دهد.

پیش‌انگاری در نظریه یول رابطه بین دو گزاره است و با استفاده از علامت "<<" نشان داده می‌شود و با منفی کردن جمله، پیش‌انگاری آن ثابت می‌ماند که این ویژگی را «ثبات تحت نفی» می‌نامند. در حقیقت ثبات تحت نفی بیان می‌کند که با منفی کردن جمله، پیش‌انگاری هنوز درست است. یول پیش‌انگاری‌ها را به شش دسته تقسیم می‌کند: وجودی؛ واقعیت‌پذیر؛ واژگانی؛ ساختاری؛ واقعیت‌ناپذیر و خلاف‌واقع (یول، ۱۳۸۵، ص ۴۸-۴۲)، که به اختصار به معرفی هر یک پرداخته می‌شود:

۱. **پیش‌انگاری وجودی:** ساختار دستوری ملکی با پیش‌انگاشت «وجود داشتن» همراه است. پیش‌انگاشت وجودی نه تنها در ساختار ملکی بلکه به طور کلی در هر عبارت اسمی معرفه حضور دارد. فرض در پیش‌انگاشت مذکور این است که گوینده با به‌کارگیری هر یک از گروه‌های اسمی در برابر موجودیت‌های ذکر شده متعهد می‌شود. به عنوان مثال:

ماشین شما	←	<< شما ماشین دارید
پادشاه سوئد	←	<< سوئد پادشاه دارد

۲. **پیش‌انگاری واقعیت‌پذیر:** پیش‌انگاشت حاصل از فعلی همچون «دانستن» به منزله‌ی یک واقعیت به شمار می‌آید که آن را پیش‌انگاشت واقعیت‌پذیر می‌نامند. شماری از افعال دیگر نظیر «فهمیدن»، «متأسف بودن» و نیز عباراتی که شامل فعل «بودن» به همراه صفات آگاه، عجیب، خوشحال و ... هستند، پیش‌انگاشت واقعیت‌پذیر دارند. به عنوان مثال:

نفهمید که او بیمار است	←	<< او بیمار است
خوشحالم که تمام شد	←	<< تمام شد

۳. **پیش‌انگاری واژگانی:** در این پیش‌انگاشت تعبیر متعارف یک واژه بر اساس معنی بیان‌شده (لفظ) یا معنی بیان‌نشده (پیش‌انگاشت) آن صورت می‌پذیرد. مثلاً هر بار که بگویید: کسی «از عهده» کاری برآمد، معنی بیان شده آن، این است که آن شخص موفق به انجام آن کار شده است و هنگامی که می‌گویید: کسی «از عهده» کاری برنیامد، معنی بیان شده آن این است که شخص موفق به انجام آن کار نشده است. اما در هر دو مورد، یک پیش‌انگاشت مشترک (معنی بیان نشده) وجود دارد و آن این است که «شخص در انجام آن کار کوشید». واژه‌های «ترک کردن»، «شروع کردن»، «دوباره» از جمله پیش‌انگاشت‌های واژگانی هستند. به عنوان نمونه:

شما دوباره دیر آمدید ← (<< شما قبلاً نیز دیر آمدید)

آنها شروع به گله کردند ← (<< آنها قبلاً گله نمی‌کردند)

در پیش‌انگاشت واژگانی، وقتی گوینده عبارتی خاص را به کار می‌برد، چنین تعبیر می‌شود که گویی حاوی معنی ناگفته دیگری است، در حالی که در پیش‌انگاشت واقعیت‌پذیر، کاربرد عبارتی خاص بدین صورت تلقی می‌شود که گوینده صحت اطلاعاتی که بیان می‌شود را از قبل مفروض می‌دارد.

۴. **پیش‌انگاری ساختاری:** افزون بر پیش‌انگاشت‌هایی که با برخی کلمات و عبارات پیوند دارند، پیش‌انگاشت ساختاری به تحلیل جمله می‌پردازد و صحت پاره‌ای از ساختار خود را از قبل مفروض می‌داند. شاید بتوان گفت: گویندگان چنین ساختارهایی از این رو آن را به کار می‌گیرند که اطلاعات مورد نظرشان را از پیش فرض شده القا کنند؛ یعنی فرض شود که اطلاعات بیان شده صحیح است و بدین ترتیب، شنونده آن را به مثابه امری صحیح بپذیرد. کلمات پرسشی نظیر «کی، کجا، چگونه، چه کسی» که با بله و خیر پاسخ داده نمی‌شوند از این شمارند. مانند:

دوچرخه را کجا خریدی؟ ← (<< تو دوچرخه خریدی)

این گونه پیش‌انگاشت‌های ساختاری اطلاعات را چنان ظریف ارائه می‌دهند که

گویی همان است که گوینده باید باور کند.

۵. **پیش‌انگاری واقعیت‌ناپذیر:** پیش‌انگاشتی است که نادرست بودن آن مفروض است. افعالی همچون «خواب دیدن، خیال کردن و وانمود کردن» این پیش‌انگاشت را دارند که آنچه پس از آنها می‌آید، نادرست است. مانند:

خواب دیدم که ثروتمند بودم ← «<< ثروتمند نبودم»

۶. **پیش‌انگاری خلاف واقع:** بدین صورت است که پیش‌انگاشتهای آن نه تنها درست نیست، بلکه خلاف واقعیت یا مغایر واقعیت است. این پیش‌انگاشت در ساختار جمله‌های شرطی یافت می‌شود. به عنوان مثال:

اگر دوستم بودی به من کمک می‌کردی ← «<< تو دوستم نیستی»

بر اساس تحقیقات اولیه و آنچه پیش از این مطرح شد، نظریه یول یکی از قابل‌تطبيق‌ترین نظریه‌ها بر روی عنصر گفتگو است و گفتگو از عناصر مهم در روایت است. به‌طور کلی‌خلاق روایت پس از خلق گفتگو پدیدار و بهترین تفسیرها با این عنصر روایی ایجاد می‌شود. این عنصر در تحلیل ادبیات بسیار اهمیت دارد؛ به همین سبب در دیدگاه‌ها و نظریه‌های جدید زبان‌شناسی به‌ویژه منظورشناسی، به آن توجه شده است.

در این پژوهش کوشش شده است تا بر اساس نظریه‌ی یول به دو پرسش اساسی پاسخ داده شود: هرکدام از طرفین گفتگو (حضرت موسی^(ع) و فرعون) از کدام نوع پیش‌انگاری، بیشتر استفاده نموده‌اند؟ دلیل استفاده بیشتر از یک پیش‌انگاری در هریک از طرفین گفتگو چیست؟

۳. یافته‌های پژوهش

هرچند داستان حضرت موسی^(ع) و فرعون، در سوره‌های بسیاری از قرآن بنابر بافت و مقتضای آن سوره آمده‌اند، اما سیر داستان گفتگوی میان آن‌ها در چهار سوره (اعراف، شعراء، طه و غافر) جامع‌تر از سایر سوره‌ها به تصویر کشیده شده است. به

منظور نظم بیشتر و دستیابی به نتایج مطلوب‌تر، آیات مذکور به دو محور تقسیم گردید: ۱. گفتگوی حضرت موسی^(ع) با فرعون؛ ۲. گفتگوی فرعون با حضرت موسی^(ع). لازم به ذکر است که مثال‌های منتخب از سوره مورد نظر در بخش تحلیل، کلّ آیات را دربر نمی‌گیرد و تنها برخی از آیاتی ذکر می‌شود که مؤید وجود الگوی مورد بحث هستند.

برای بررسی جامعیت داستان گفتگوی حضرت موسی^(ع) و فرعون در چهار سوره (اعراف، شعرا، طه و غافر)، ابتدا لازم است تا سوره‌های مختلف قرآن که به این داستان پرداخته‌اند، تحلیل شود. در جدول زیر، سوره‌ها و آیات مربوط به این داستان، همراه با موضوعات اصلی هر سوره آورده شده است:

جدول سوره‌ها و آیات مرتبط با داستان حضرت موسی^(ع)

سوره	تعداد آیات مرتبط	آیات ذکر شده	موضوعات اصلی
الأعراف	۳۵	۱۴۴-۱۰۹ ۱۴۴-۱۰۹	گفتگوی حضرت موسی ^(ع) با فرعون، معجزات مختلف، تهدیدات فرعون، استمداد فرعون از ساحران، تهمت ساحربودن به موسی، فال بد زدن به موسی
الشعراء	۵۹	۱۰-۶۸	گفتگوی حضرت موسی ^(ع) و فرعون، معجزات موسی ^(ع) چالش‌ها و تهدیدات فرعون، مواجهه با جادوگران
طه	۵۶	۲۴-۷۹	سوال فرعون درباره خدای موسی و اقوام گذشته و پاسخ موسی، معجزات موسی ^(ع) ، رویارویی با جادوگران

گفتگوی موسی ^(ع) و فرعون تهدیدات فرعون، معجزات موسی ^(ع) ، فراخوانی برای ایمان به خدا	۲۳-۵۱	۲۹	غافر
داستان تولد و پرورش موسی ^(ع) ، معجزات موسی، تهمت ساحربودن به موسی ^(ع) و غرق کردن فرعونیان در نیل و نجات بنی اسرائیل	۳-۴۶	۴۴	القصص
گوساله پرستی بنی اسرائیل در زمان غیبت موسی، اشاره به نجات بنی اسرائیل از دست فرعون و غرق شدن فرعون	۵۱-۵۳- ۵۴-۹۲	۴	البقرة
گفتگوی موسی ^(ع) با ساحران، تهدیدات فرعون، سرنوشت قوم فرعون	۷۵-۹۲	۱۸	یونس
ذکر داستان حضرت موسی ^(ع) و فرعون، شکایت موسی از قومش نزد خدا، بلاهایی که فرعون به خاطر مخالفت با پیامبر خدا تجربه کرد	۱۰-۳۲	۲۳	الدخان

این جدول نشان می‌دهد که سایر سوره‌ها عمدتاً به جنبه‌های دیگر زندگی حضرت موسی^(ع) مانند معجزات، سفر بنی اسرائیل یا حوادث دیگر پرداخته‌اند و بر روی گفتگوی حضرت موسی^(ع) و فرعون متمرکز نشدند.

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، چهار سوره مورد نظر (طه، شعراء، اعراف و غافر) به‌طور جامع‌تری ابعاد مختلف گفتگوی حضرت موسی^(ع) و فرعون را پوشش داده‌اند. این سوره‌ها نه تنها جزئیات بیشتری از گفت‌وگوها را بیان کرده‌اند، بلکه پیام‌های عبرت‌آموز و سرنوشت فرعون و قومش را به‌طور کامل‌تری روایت کرده‌اند و علاوه بر تشریح دقیق‌تر مکالمات حضرت موسی^(ع) و فرعون، به تحلیل پیام‌های

اخلاقی و تربیتی این گفتگوها نیز توجه کرده‌اند. از این رو، چهار سوره یادشده در مقایسه با سایر سوره‌ها از منظر محتوای مرتبط با گفت‌وگوهای موسی و فرعون، جامع‌تر و کامل‌تر به نظر می‌رسند و موضوع تحقیق قرار گرفته‌اند.

۳-۱. پیش‌نگاشت در گفتگوی حضرت موسی^(ع) با فرعون

گفت‌وگوی حضرت موسی^(ع) با فرعون یکی از مهم‌ترین ابعاد تاریخ نبوت به شمار می‌آید. این گفتگوها نه تنها به عنوان یک رویارویی میان حق و باطل مطرح می‌شوند، بلکه نشان‌دهنده چالش‌های انسانی، اخلاقی و اجتماعی نیز هستند. حضرت موسی^(ع) به عنوان پیام‌آور خداوند، مأموریت دارد تا فرعون را، که خود را خدا می‌پندارد، به سوی توحید و عدالت دعوت کند. در این گفت‌وگو، فرعون با استکبار و خودخواهی به پاسخ‌گویی می‌پردازد و در مقابل، حضرت موسی^(ع) با حکمت و صبر، پیام الهی را منتقل می‌کند. این تعامل، درسی بزرگ در زمینه ایمان، استقامت و روش‌های گفتگو در مواجهه با چالش‌ها و ناپاکی‌هاست.

۳-۱-۱. گفتگوی حضرت موسی^(ع) با فرعون در سوره اعراف

در سوره اعراف دو آیه متضمن صحبت‌های ردّ و بدل شده بین حضرت موسی^(ع) با فرعون است. در این آیات با توجه به مفهوم و شرایط، دو پیش‌انگاشت وجودی، یک پیش‌انگاشت واقعیت‌پذیر و یک پیش‌انگاشت ساختاری دیده می‌شود (جدول ۱).

آیات	نوع پیش‌انگاشت	ساختار پیش‌انگاشت
وَقَالَ مُوسَىٰ يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ (۱۰۴)	وجودی	فرعون << فرعون وجود دارد
وَقَالَ مُوسَىٰ يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ (۱۰۴)	وجودی	پروردگار جهانیان << این جهان دارای پروردگار است.

<p>سزاوار است که درباره‌ی خداوند جز سخن حق نگوییم << من درباره خدا سخن حق می‌گویم</p>	<p>واقعیت‌پذیر</p>	<p>حَقِيقٌ عَلَىٰ أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ (۱۰۵)</p>
<p>همانا من از سوی پروردگارتان برای شما دلیلی روشن (معجزه‌ای) آورده‌ام << من و شما از خود قدرتی نداریم و قدرت مخصوص پروردگار است.</p>	<p>ساختاری</p>	<p>حَقِيقٌ عَلَىٰ أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ (۱۰۵)</p>

جدول ۱. انواع پیش‌انگاشت در گفتگوی حضرت موسی (ع) با فرعون در سوره اعراف

در آیه ۱۰۴ سوره اعراف آوردن لفظ فرعون چند پیش‌انگاشت را به ذهن متبادر می‌کند: ۱. فرعون وجود دارد و مورد خطاب قرار گرفته است؛ ۲. اولین بار بود که فرعون با خطایی که عاری از تملق بود روبرو می‌شد که حاکی از صلابت و قدرت موسی (ع) بود؛ ۳. ادعای فرعون مبنی بر "خدابودنش" را رد و او را تنها منتسب به صفت "پادشاهی" می‌داند.

همچنین «رَبِّ الْعَالَمِينَ» در آیه مذکور یک ترکیب اضافی است. مراد از ترکیب اضافی تعریف و تخصیص است و مضاف‌الیه که در اینجا «الْعَالَمِينَ» است معنای مضاف را مقید می‌کند (جرجانی، ۱۹۹۰ م، ص ۹۶). اگر از اسامی خدای تعالی اسم «رَبِّ الْعَالَمِينَ» را ذکر کرده برای این است که مناسب‌ترین اسم خدای تعالی در مقابل بت‌پرستانی که برای هر قوم و هر شأنی از شؤن عالم و هر ناحیه‌ای از نواحی آن پروردگاری جداگانه قائل بودند، همان اسم رب العالمین است (طباطبایی، ۱۹۷۳، ج ۸، ص ۲۷۰). با توجه به شرایط و موقعیتی که فرعون، خود را پروردگار مردم می‌دانست، موسی با شجاعت و صراحت، خود را فرستاده «رَبِّ الْعَالَمِينَ» معرفی کرد، تا بگوید: تو نیز تحت تربیت و سلطه‌ی پروردگار عالمیانی.

آیه ۱۰۴ دارای دو پیش‌انگاشت وجودی است؛ این نوع پیش‌انگاشت در هر عبارت اسمی معرفه یا ساختار ملکی (که همان ترکیب اضافی در زبان عربی است) حضور دارد و فرض بر این است که گوینده با به‌کارگیری هریک از گروه‌های اسمی، در برابر موجودیت‌های ذکر شده متعهد می‌شود (یول، ۱۳۸۵، ص ۴۳). قسمت اول آیه ۱۰۵ با پیش‌انگاشت واقعیت‌پذیر شروع می‌شود که دارای مفاهیم زیر است:

۱. انبیا، جز سخن حق چیزی نمی‌گویند، پس در ابلاغ رسالت معصوم‌اند؛

۲. انبیاء فقط سخن راست می‌گویند.

در این نوع پیش‌انگاشت، گوینده صحت اطلاعاتی را که بیان می‌کند از قبل مفروض می‌داند.

در قسمت دوم آیه ۱۰۵ شاهد پیش‌انگاشت ساختاری هستیم که دارای مفاهیم متعددی است از جمله: ۱. همه‌ی مردم، یک پروردگار دارند، پس ادّعی ربوبیت بیجاست؛ ۲. انبیا باید معجزه داشته باشند و در رسالت خود هیچ‌گونه تحکم و تحمیلی نداشته باشند.

گفتنی است در پیش‌انگاشت ساختاری، ساختار جمله بیانگر این است که اطلاعات بیان شده صحیح است و جای هیچ‌شکی را برای مخاطب باقی نمی‌گذارد.

۳-۱-۲. گفتگوی حضرت موسی^(ع) با فرعون در سوره شعراء

در سوره شعراء شش آیه متضمّن صحبت‌های ردّ و بدل شده بین حضرت موسی^(ع) با فرعون است. در این آیات با توجه به مفهوم و شرایط، چهار پیش‌انگاشت وجودی، دو پیش‌انگاشت واژگانی، دو پیش‌انگاشت خلاف‌واقع و یک پیش‌انگاشت ساختاری دیده می‌شود (جدول ۲).

آیات	نوع پیش‌انگاشت	ساختار پیش‌انگاشت
قَالَ فَعَلْتُهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الصَّالِينَ (۲۰)	واژگانی	در حالی که از سرگشتگان بودم << ناخواسته انجام دادم
فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ (۲۱)	واژگانی	مرا از پیامبران قرار داد<< قبل از آن جزء پیامبران نبودم
فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ (۲۱)	وجودی	پیامبران<< پیامبران دیگری قبل از من وجود داشتند
قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنَّ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ (۲۴)	وجودی	پروردگار آسمان‌ها و زمین و آنچه میان آن دو است << همه خلقت دارای پروردگار است
قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنَّ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ (۲۴)	خلاف‌واقع	اگر اهل یقین باشید << شما اهل یقین نیستید
قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ (۲۶)	وجودی	پروردگار شما و پروردگار پدران پیشین شما << شما و اجداد شما دارای پروردگار هستید
قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنَّ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ (۲۸)	وجودی	پروردگار مشرق و مغرب و آنچه میان آن دو است << همه خلقت دارای پروردگار است

<p>قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ (۲۸)</p>	<p>خلاف واقع</p>	<p>اگر عقل و اندیشه خود را به کار می‌گیرید >> شما عقل و اندیشه خود را به کار نمی‌گیرید</p>
<p>قَالَ أَوْلُو حِجَّتِكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ (۳۰)</p>	<p>ساختاری</p>	<p>آیا(حتی) اگر نشانه‌ی آشکاری برای بیاورم (که رسالت مرا اثبات کند)؟<< بی‌شک نشانه آشکار وجود دارد و غیرقابل انکار است</p>

جدول ۲. انواع پیش‌انگاشت در گفتگوی حضرت موسی(ع) با فرعون در سوره شعرا

در آیه ۲۰ و ۲۱ سوره شعرا پیش‌انگاشت واژگانی وجود دارد؛ بدان جهت که وقتی گوینده عبارتی خاص را به کار می‌برد گویا حاوی معنی ناگفته دیگری است (یول، ۱۳۸۵، ص ۴۴). بنابراین می‌توان گفت حضرت موسی در جمله «وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ» و «وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ» یک نوع «توریه» به کار برده و سخنی بیان نموده است که ظاهرش این است که من در آن زمان راه حق را پیدا نکرده بودم، اما بعداً خداوند راه حق را به من نشان داد و مقام رسالت بخشید، ولی در باطن مقصود دیگری داشت و آن این که اگر چه اصل کار حق بود و مطابق قانون عدالت، ولی من نمی‌دانستم که این کار مایه این همه درد سر می‌شود (ابن عاشور، بی‌تا، ج ۱۹، ص ۱۱۵).

بر اساس الگوی پیشنهادی یول (۱۳۸۵، ص ۴۴)، در آیات ۲۱، ۲۴، ۲۶ و ۲۸ سوره شعراء پیش‌انگاشت وجودی به چشم می‌خورد که در آیات ۲۴، ۲۶ و ۲۸ این پیش‌انگاشت با ترکیب اضافی بیان شده است. توضیح اینکه در زبان عربی ترکیب اضافی در توضیح کلمه قبل از خودش می‌آید و در مورد آن به ما اطلاعات بیشتری می‌دهد (جرجانی، ۱۹۹۰م، ص ۹۸). فرعون از چیستی و چگونگی خداوند سؤال کرد، اما موسی از آفریده‌های او پاسخ داد چون ذات خدا قابل شناخت نیست. اهل یقین هرگاه به آفرینش آسمان‌ها و زمین نگاه عمیق کنند، ربوبیت الهی را درک می‌کنند و از هماهنگی قوانین و نظام ثابتی که بر زمین و آسمان، مشرق و مغرب و بر همه‌ی

موجودات جهان حاکم است، می‌فهمند که جهان هستی با مدیریت واحدی اداره می‌شود (ابن عاشور، بی‌تا، ج ۱۹، ص ۱۲۰-۱۱۸). آیه ۲۱ سوره شعراء «المرسلین» دارای "ال" ذهنی است که یکی از انواع ال تعریف است؛ اگر علت آشنا بودن اسم، سابقه پیشین‌آشنایی شنونده و گوینده از آن باشد، «ال» را «ال عهد ذهنی» گویند (السامرائی، ۱۴۳۴ ق، ج ۱، ص ۱۰۶). بنابراین پیامبران، در ذهن گوینده و شنونده سابقه پیشین دارند که خود نشان دهنده پیش‌انگاشت وجودی است (یول، ۱۳۸۵، ص ۴۳).

لازم به ذکر است آیات ۲۴ و ۲۸ سوره شعراء پیش‌انگاشت خلاف‌واقع دارند. در آخر جواب اول (آیه ۲۴) که گفت: اگر اهل یقین باشید، و در آخر جواب (آیه ۲۸) که فرموده: اگر تعقل کنید، خواسته است جواب عبارت فرعون را بدهد که از باب استهزاء و اهانت به حاضرین رو کرد که: هیچ می‌شنوید این مرد چه می‌گوید؟ (طباطبایی، ۱۹۷۳ م، ج ۱۵، ص ۳۷۹) و اینکه رسیدن به توحید، به تعقل نیاز دارد (کفر و شرك، محصول بی‌عقلی است).

در آیه ۳۰ سوره مورد مطالعه، از جمله پرسشی استفاده شده است که مطابق نظریه یول، پیش‌انگاشت ساختاری دارد. در این نوع پیش‌انگاشت، فرض بر این است که اطلاعات بیان شده، صحیح است و جای چون و چرایی باقی نمی‌گذارد (یول، ۱۳۸۵، ص ۴۵). بدین ترتیب، شنونده به ناگزیر آن را به عنوان امری صحیح می‌پذیرد.

۳-۱-۳. گفتگوی حضرت موسی^(ع) با فرعون در سوره طه

در سوره طه تنها آیه ۵۴ دربرگیرنده گفتگوی حضرت موسی^(ع) با فرعون است. در این آیه با توجه به مفهوم و شرایط، دو پیش‌انگاشت وجودی دیده می‌شود (جدول ۳).

آیات	ساختار پیش‌انگاشت	
	نوع پیش‌انگاشت	
قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحَىٰ (۵۹)	وجودی	روز زینت << روز زینت (عید) وجود دارد
قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحَىٰ (۵۹)	وجودی	مردم << مردم وجود دارند

جدول ۳. انواع پیش‌انگاشت در گفتگوی حضرت موسی (ع) با فرعون در سوره طه
 آیه مذکور دو نوع از انواع معرفه را در بردارد که معرّف دو پیش‌انگاشت وجودی است؛ یکی از انواع معرفه به شکل ترکیب اضافی «یوم الزینة» و دیگری با "ال" استغراق جنس است؛ توضیح اینکه هرگاه اول کلمه‌ای "ال" بیاید، و به واسطه‌ی آن "ال"، بر کل افراد هم‌جنس آن مجموعه دلالت کند؛ یعنی همه‌ی جنس و افراد کلمه را دربرمی‌گیرد و مفید استغراق است (السامرائی، ۱۴۳۴ق، ج ۱، ص ۱۰۷). به باور مفسران، یکی از بهترین کارهای حضرت موسی (ع) این بود که از عید ملی، یک روز و یک اجتماع هدفدار و متعالی ساخت و چنان کرد که در آن روز، عده زیادی شاهد آن صحنه بودند و همه‌ی ساحران با دیدن معجزه او تغییر عقیده دادند (ابن عاشور، بی‌تا، ج ۱۶، ص ۲۴۷).

۳-۱-۴. گفتگوی حضرت موسی (ع) با فرعون در سوره غافر

در سوره غافر آیه ۲۷ به گفتگوی حضرت موسی (ع) با فرعون اشاره دارد؛ در این آیه

با توجه به نظریه یول دو پیش‌انگاشت وجودی به وسیله آوردن ترکیب اضافی دیده می‌شود (جدول ۴).

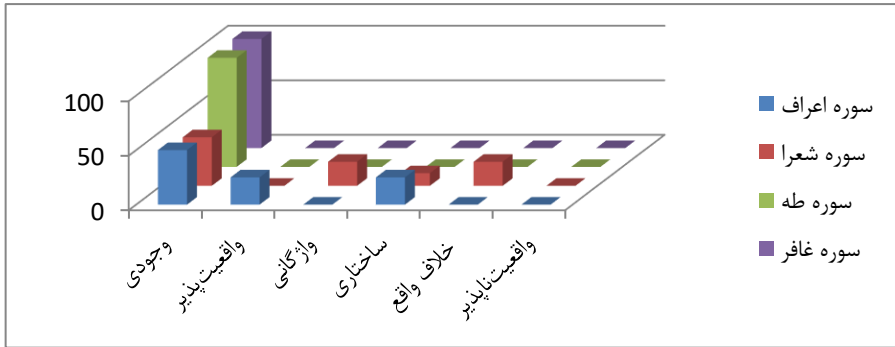
آیات	نوع پیش‌انگاشت	ساختار پیش‌انگاشت
وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ (۲۷)	وجودی	پروردگار من و پروردگار شما <<من و شما(همه عالم) دارای یک پروردگار واحد هستیم
وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ (۲۷)	وجودی	روز حساب << روز حسابرسی(قیامت) وجود دارد

جدول ۴. انواع پیش‌انگاشت در گفتگوی حضرت موسی^(ع) با فرعون در سوره غافر

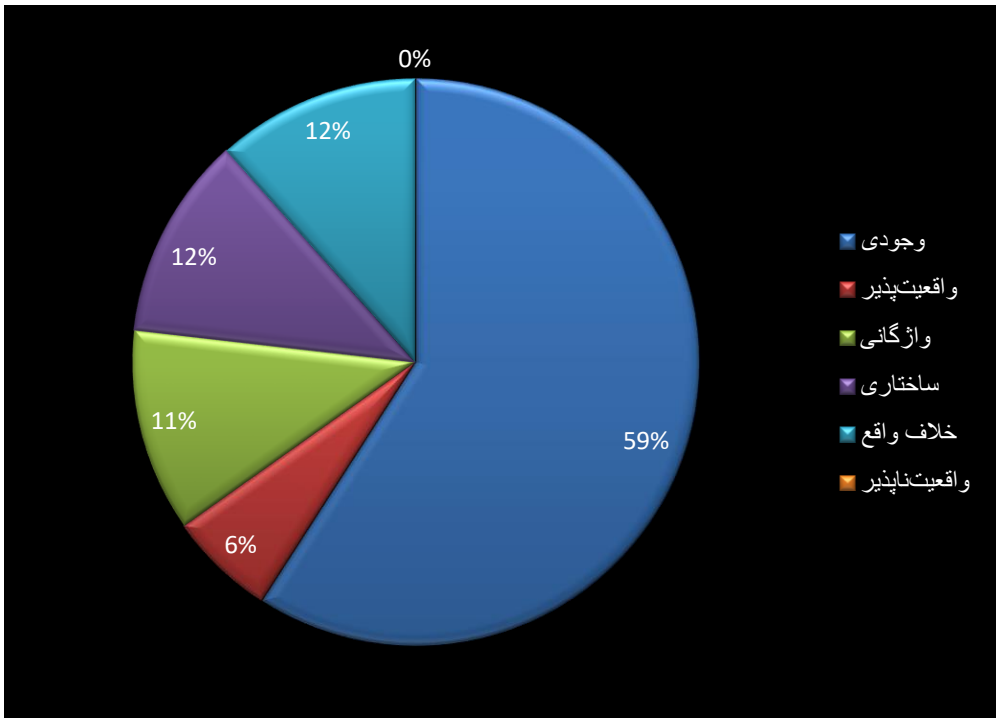
در آیه یادشده، موسی با گفتن «عُدْتُ بِرَبِّي وَ رَبِّكُمْ» ضمن اعلام پناهندگی خود به خدا، به مردم گفت: فرعون، خدای شما نیست و پروردگار همه ما خداوند یکتاست و شریکی ندارد و در مواقع خطر کسی جز او نمی‌تواند از ما محافظت کند. این گفتار موسی^(ع) به خوبی نشان می‌دهد افرادی که دارای دو ویژگی «تکبر» و «عدم ایمان به روز قیامت» باشند آدم‌های خطرناکی محسوب می‌شوند و باید از چنین افرادی به خدا پناه برد (ابن عاشور، بی‌تا، ج ۲۴، ص ۱۲۷).

بررسی یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در گفتگوی حضرت موسی^(ع) با فرعون، از میان شش نوع پیش‌انگاری معرفی شده توسط یول، پنج نوع "وجودی،

واقعیت‌پذیر، واژگانی، ساختاری و خلاف‌واقع" وجود دارد ولی پیش‌انگاری واقعیت‌ناپذیر مشاهده نشد (شکل ۱).

شکل ۱. نمودار درصد فراوانی انواع پیش‌انگاری‌های نظریه یول در گفتگوی حضرت موسی (ع) با فرعون به تفکیک سوره مختلف قرآن مجید

شکل ۲. نمودار درصد فراوانی انواع پیش‌انگاری‌های نظریه یول در گفتگوی حضرت موسی (ع) با فرعون در قرآن مجید (موضوع)

از مجموع ۱۷ مورد پیش‌انگاری یافت شده، به ترتیب فراوانی پیش‌انگاری‌های وجودی، واقعیت‌پذیر، واژگانی، ساختاری و خلاف‌واقع قرار می‌گیرند (شکل ۲) که پربسامدترین آنها پیش‌انگاری وجودی (۵۹٪) است و این امر نشان می‌دهد حضرت موسی^(ع) بر وجود دانش مشترک با طرف گفتگوی خود یعنی فرعون تأکید کرده است.

۲-۳. پیش‌نگاشت در گفتگوی فرعون با حضرت موسی^(ع)

گفت‌وگوی فرعون با حضرت موسی^(ع) یکی از بخش‌های مهم و آموزنده در داستان‌های قرآنی است که در آن اصول تقابل میان حق و باطل و رسالت پیامبران در برابر طغیان قدرت و ظلم به‌خوبی نمایش داده می‌شود. فرعون که خود را خداوندگار مردم مصر می‌دانست و از قدرت و ثروت بی‌حد و حصری برخوردار بود، با پیام رسالت موسی^(ع) مواجه شد که او را به یکتاپرستی، عدالت و آزادسازی بنی‌اسرائیل فرامی‌خواند. حضرت موسی^(ع) به فرمان الهی به همراه برادرش هارون نزد فرعون رفت و او را به سوی ایمان و ترک ظلم دعوت کرد. این گفت‌وگو نشان‌دهنده ایمان استوار موسی^(ع)، جسارت او در مقابله با مستبدان و پیام‌های اخلاقی عمیقی است که از آن برمی‌آید و می‌تواند الگویی برای مبارزه با استبداد و ظلم در هر زمان و مکان باشد. در زیر به ترتیب موضوع مورد نظر با تمرکز بر پیش‌نگاشت ارزیابی می‌گردد.

۳-۲-۱. گفتگوی فرعون با حضرت موسی^(ع) در سوره اعراف

در سوره اعراف تنها یک آیه متضمن صحبت‌های ردّ و بدل شده بین فرعون با حضرت موسی^(ع) است؛ در این آیه با توجه به مفهوم و شرایط و طبق نظریه یول، پیش‌نگاشت خلاف‌واقع وجود دارد که در ساختار جمله‌های شرطی یافت می‌شود (جدول ۵).

آیات	نوع پیش‌انگاشت	ساختار پیش‌انگاشت
قَالَ إِنَّ كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِنَّ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۱۰۶)	خلاف‌واقع	اگر از راستگویی و (می‌توانی معجزه‌ای بیاوری) << از راستگویان نیستی و (نمی‌توانی معجزه‌ای بیاوری)

جدول ۵. انواع پیش‌انگاشت در گفتگوی فرعون با حضرت موسی^(ع) در سوره اعراف

شرطی که در اول آیه است یعنی جمله (إِنَّ كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ) القاگر صدق حضرت موسی^(ع) است؛ فرعون بیان می‌کند اگر حضرت موسی واقعاً معجزه‌ای آورده باشد در این ادعایش راست گفته است. اما شرط در ذیل آیه یعنی جمله (إِنَّ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ) تعریضی است که به وسیله آن اشاره می‌کند به اینکه فرعون معتقد به صدق حضرت موسی^(ع)، در اینکه آیه‌ای آورده باشد، نبوده است. پس گویا فرعون گفته است: "اگر معجزه‌ای آورده‌ای به ما نشان بده، ولی گمان نمی‌کنم تو در ادعایت راست بگویی". بنابراین در آیه شریفه شرط، تکرار نشده و هر کدام به معنایی جداگانه اشاره می‌کند و رابطه بین ساختار دستوری و کارکرد معنایی جمله شرطیه اول را می‌توان مستقیم و صریح ارزیابی کرد؛ بدین صورت که معنای دیگری در پس این کلام وجود ندارد و صرفاً فرعون از موسی می‌خواهد معجزات خود را ارائه کند (طباطبایی، ۱۹۷۳، م، ج ۸، ص ۲۱۳). این در صورتی است که هدف فرعون از بیان جمله شرطیه دوم، که پیش‌انگاشت خلاف‌واقع را در بر می‌گیرد، سلب ویژگی صداقت از موسی و متهم کردن کنایه‌وار او به دروغ‌گویی است.

۲-۲-۲. گفتگوی فرعون با حضرت موسی^(ع) در سوره شعراء

در سوره شعراء شش آیه نمود گفتگوی فرعون با حضرت موسی^(ع) است؛ در این آیات با توجه به مفهوم و شرایط، سه پیش‌انگاشت ساختاری، وجودی و خلاف‌واقع دیده می‌شود (جدول ۶). تطبیق و همسنجی آیات ۱۸، ۲۳، ۲۵ و ۲۷ سوره شعراء براساس

الگوی پیشنهادی یول، قالبی منظم و متعارف، صحت پاره‌ای از ساختار خود را از قبل مفروض می‌دارند بنابراین دارای پیش‌انگاشت ساختاری می‌باشند.

آیات	نوع پیش‌انگاشت	ساختار پیش‌انگاشت
قَالَ أَلَمْ نُزَكِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ (۱۸)	ساختاری	آیا ما تو را در کودکی پروریدیم و سالیانی از عمرت را در نزد ما نماندی؟ << ما تو را در کودکی پروریدیم و سالیانی از عمرت را در نزد ما ماندی
قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ (۲۳)	ساختاری	پروردگار جهانیان کیست؟ << برای این جهان پروردگار هست
قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْتَمِعُونَ (۲۵)	ساختاری	آیا نمی‌شنوید؟ << شما هم مثل من می‌شنوید و تعجب می‌کنید
قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ (۲۷)	ساختاری	پیامبرتان که به سوی شما فرستاده شده است << پیامبری از سوی خدا فرستاده شده است
قَالَ لَئِنِ اتَّخَذَتِ إِلَهًا غَيْرِي لأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ (۲۹)	وجودی	تو را از زندانیان فرار می‌دهم << زندانیان دیگری وجود دارند
قَالَ لَئِنِ اتَّخَذَتِ إِلَهًا غَيْرِي لأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ (۲۹)	خلاف‌واقع	اگر معبودی غیر از من برگزینی << تو معبودی غیر از من برگزیدی
قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۳۱)	خلاف‌واقع	اگر از راست می‌گویی << تو راست نمی‌گویی

جدول ۶. انواع پیش‌انگاشت در گفتگوی فرعون با حضرت موسی (ع) در سوره شعراء

در تشریح آیه ۱۸ سوره شعراء باید گفت: فرعون می‌خواسته با طرح پرسش (قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ)، نبوت حضرت موسی (ع) را زیر سؤال ببرد و بیان کند که ما تو را بزرگ کردیم، چگونه الطاف ما را کفران و ناسپاسی می‌کنی! شخص ناسپاس که پیامبر نمی‌شود.

آیه ۲۳ این سوره نیز بیانگر آن است که گاهی مستکبران به خاطر حفظ تاج و تخت، خود را به نادانی می‌زنند و سؤال آنان، مغرورانه و همراه با تحقیر دیگران است. در آیه یادشده فرعون آورده است: «وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ» و نگفت: «وَمَنْ رَبُّ الْعَالَمِينَ»؛ گفتنی است حرف «ما» در زبان عرب برای جمادات به کار می‌رود.

آیه ۲۵ سوره شعراء بر این امر اشارت دارد که هر بار حضرت موسی (ع) استدلال و برهانی را بیان می‌کرد، فرعون به جای پاسخ دادن به وی، با مردم حرف می‌زد، چون نگران از دست دادن آنها بود. یعنی آیا گوش نمی‌دهید به این موسی که چه می‌گوید؟ و این استفهام برای تعجب بوده و منظورش این است که حاضران نیز خوب گوش بدهند و مانند او تعجب کنند، که ادعای رسالت از طرف رب العالمین می‌کند و چون می‌پرسم رب العالمین چیست دوباره همان سخن اولش را تکرار می‌کند و چیزی افزون بر آن نمی‌گوید. این واکنشی که فرعون نشان داد، نقشه‌ای بود که بر روی حق پرده ببوشاند چون وقتی که حضرت موسی (ع) گفت تمامی عالم دلالت دارد بر يك تدبیر، که اهل یقین آن را مشاهده می‌کنند و این وحدت تدبیر، نشان می‌دهد رب و مدبری واحد دارد، و این رب واحد، همان رب العالمین است که درباره او از من سؤال کردی حق برای فرعون روشن شده بود (طباطبایی، ۱۹۷۳، ج ۱۵، ص ۳۷۷).

آیه ۲۷ سوره شعراء دارای ساختاری است که فرستاده شدن پیامبری از جانب خدا در آن مفروض است و شکی در آن نیست. فرعون خواست با این تعبیر خشم مردم را برانگیزد و ایشان را به تکذیب موسی هدایت کند. همچنین انتخاب واژه «رسولکم» یعنی پیامبر شما، نه من و به کاربردن واژه مذکور به جای «رسولنا» یا

"الرسول" از جانب فرعون حاکی از خودبرتری بینی اوست. فرعون خود را برتر از آن می‌داند که پیامبری برای دعوتش بیاید و رسالت موسی را درخور درباریان می‌داند (ابن‌عاشور، بی‌تا، ج ۱۹، ص ۱۳۳).

آیات ۲۹ و ۳۱ سوره شعراء دارای پیش‌انگاشت خلاف‌واقع است؛ بدان جهت که آیات مذکور دارای ساختارهایی است که پیش‌انگاری آنها نه تنها درست نیست، بلکه حتی خلاف یا مغایر با واقعیت است. در آیه ۳۱، فرعون سخت در بن‌بست واقع می‌شود؛ چرا که حضرت موسی^(ع) اشاره بسته‌ای، به یک برنامه فوق‌العاده کرده و فکر حاضران را متوجه خود ساخته است. در این شرایط اگر فرعون بخواهد سخن او را نادیده بگیرد همه بر او اعتراض می‌کنند و می‌گویند باید بگذاری موسی^(ع) کار مهمش را ارائه دهد تا درصد توانایی یا گزافه‌گویی‌اش آشکار گردد. ناچار فرعون گفت: «اگر راست می‌گویی آن را بیاور! (قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ)». در آیه مذکور فرعون سخن خود را متفرع بر سؤال موسی^(ع) نموده است و چنان‌که از سخن فرعون برمی‌آید نزد حضرت موسی^(ع) چیزی بود که می‌توانست روشن‌گر ادعای او باشد و به همین جهت فرعون دستور خود را مقید کرد به جمله اگر راست می‌گویی و حاصلش این است که پس حالا که ادعا می‌کنی، چیزی که بیانگر صدق ادعای تو می‌باشد را بیاور و تأکید دارد که اگر راست می‌گویی که به نظر نمی‌رسد راست بگویی (طباطبایی، ۱۹۷۳ م، ج ۱۵، ص ۳۸۱).

آیه ۲۹ سوره دارای پیش‌انگاشت وجودی است و کلمه با "ال" معرفه شده است. ظاهراً الف و لام در المسجونین برای عهد است و جمله چنین معنا می‌دهد که: اگر بر این سخت پافشاری کنی، تو را در زمره همان کسانی قرار می‌دهم که می‌دانی در زندان من چه حال و روزی دارند (چه شکنجه‌ها که می‌بینند) و چون می‌خواست به این نکات اشاره کند، گفت: "من المسجونین" و از تعبیر "الاسجننك" استفاده نمود با اینکه تعبیر دوم مختصرتر بود (ابن‌عاشور، بی‌تا، ج ۱۹، ص ۱۲۲).

۳-۲-۳. گفتگوی فرعون با حضرت موسی (ع) در سوره طه

در سوره طه آیه ۵۷ شامل گفتگوی فرعون با حضرت موسی (ع) است. براساس الگوی پیشنهادی یول، آیه یادشده دارای پیش‌انگاشت ساختاری است (جدول ۷)، که با استفاده از ساختار پرسشی، شنونده را به این باور سوق می‌دهد که گویی نه تنها پیش‌انگاشت شخص پرسشگر، بلکه کلّ اطلاعات ارائه شده الزاماً درست است. از این پرسش فرعون چنین برداشت می‌شود که طاغوت‌ها در زمان درماندگی با سوءاستفاده از عواطف و حربه‌ی وطن‌دوستی، احساسات مردم را تحریک می‌کنند و تهمت و ایجاد سوءظنّ نسبت به مردان خدا، شیوه‌ی استکباری است.

آیات	نوع پیش‌انگاشت	ساختار پیش‌انگاشت
<p>قَالَ أَجِئْتَنَا لِنُخْرِجَنَّكَ مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى (۵۷)</p>	ساختاری	<p>آیا تو آمده‌ای تا با سحر خود ما را از منطقه و سرزمینمان بیرون کنی؟ << ۱. تو قصد بیرون کردن ما از سرزمینمان را داری ۲. تو ساحر هستی</p>

جدول ۷. انواع پیش‌انگاشت در گفتگوی فرعون با حضرت موسی (ع) در سوره طه

۳-۲-۴. گفتگوی فرعون با حضرت موسی (ع) در سوره غافر

آیه ۲۶ سوره غافر به گفتگوی فرعون با حضرت موسی (ع) اشاره دارد؛ در این آیه سه نوع پیش‌انگاشت واژگانی، وجودی و واقعیت‌پذیر دیده می‌شود (جدول ۸).

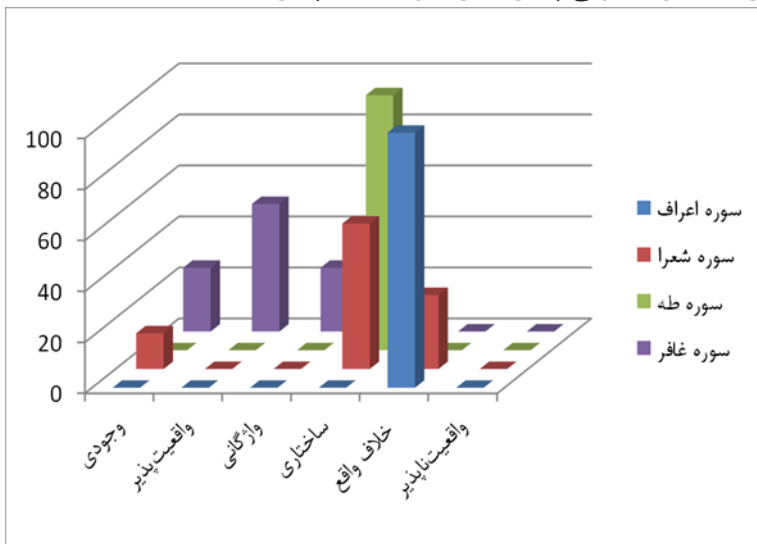
آیات	نوع پیش‌انگاشت	ساختار پیش‌انگاشت
وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ (٢٦)	واژگانی	مرا رها کنید تا موسی را بکشم << من چند بار دیگر هم قصد جان موسی کردم و شما مانع شدید
وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ (٢٦)	وجودی	موسی << موسی وجود دارد
وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ (٢٦)	واقعیت‌پذیر	من می‌ترسم که دین شما را تغییر دهد << او دین شما را تغییر می‌دهد
وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ (٢٦)	واقعیت‌پذیر	من می‌ترسم که در این سرزمین فساد برپا کند << او در این سرزمین فساد برپا می‌کند.

جدول ۸. انواع پیش‌انگاشت در گفتگوی فرعون با حضرت موسی (ع) در سوره غافر

همچنان‌که آورده شد بر مبنای نظریه یول در پیش‌انگاشت واژگانی، تعریف متعارف یک واژه بر اساس معنی بیان شده و بیان نشده آن صورت می‌گیرد؛ کشتن موسی بازتاب دشواری در افکار عمومی داشت و لذا فرعون با مشاوران و درباریان به مشورت و رایزنی پرداخت. این که فرعون می‌گوید: «ذَرُونِي» مرا رها کنید، معنی بیان نشده آن این است که مشاوران به قتل موسی تن در نمی‌دادند. جمله «ذرونی» به معنای «اترکونی» است، یعنی مانع من نشوید و بگذارید موسی را بکشم و این

خطابی است که فرعون به درباریان خود کرده است. واژگان به کار برده شده توسط فرعون نشان می‌دهد که در برابر وی مردمی حضور داشتند که با کشتن موسی مخالف بوده و به وی می‌گفته‌اند: او را مکش و دست از او بردار (طباطبایی، ۱۹۷۳ م، ج ۱۷، ص ۴۹۷). نیز در آیه یادشده استفاده از اسم علم و خاص (موسی) که نشان معرفه بودن است، پیش‌انگاشت وجودی را نشان می‌دهد.

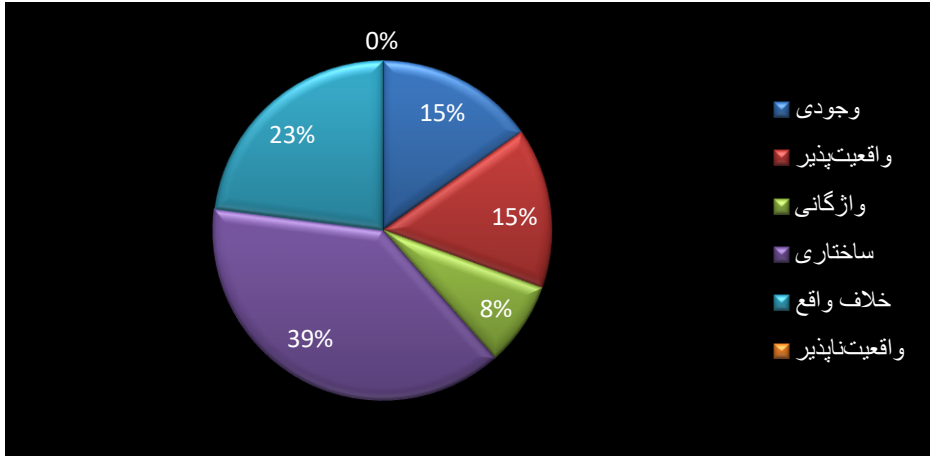
بیشتر آورده شد که یول معتقد است پیش‌انگاشت واقعیت‌پذیر عبارتی را شامل می‌شود که شامل فعل «بودن» به همراه صفات «عجیب»، «ترس» و ... است (۱۳۸۵)، ص ۴۳). در آیه ۲۶ سوره غافر از فعل «اخاف» به معنای می‌ترسم استفاده شده است؛ یعنی می‌ترسم کار او بالا بگیرد و نیرومند شود و پیروانش زیاد گشته، به آسانی سر از اطاعت ما برتابد و کار به مشاجره و جنگ و از بین رفتن امنیت منجر گردد (طباطبایی، بی‌تا، ج ۱۷، ص ۴۹۷-۴۹۸). همان‌گونه که ملاحظه می‌شود طاغوت‌ها بقای خود را در حفظ وضع موجود می‌دانند و با هر حرکت اصلاحی مخالفت می‌کنند. بررسی یافته‌های پژوهش (شکل ۳)، نشان می‌دهد که در گفتگوی فرعون با حضرت موسی^(ع)، از مجموع شش نوع پیش‌انگاری معرفی شده توسط یول، پنج نوع آن یعنی پیش‌انگاری‌های وجودی، واقعیت‌پذیر، واژگانی، ساختاری و خلاف واقع وجود دارد (شکل ۳) ولی پیش‌انگاری واقعیت ناپذیر مشاهده نشد.

شکل ۳. نمودار درصد فراوانی انواع پیش‌انگاری‌های نظریه یول در گفتگوی فرعون با حضرت موسی

(ع) به تفکیک سوره مختلف قرآن مجید

همچنین از میان ۱۳ مورد پیش‌انگاری یافت‌شده در گفتگوی فرعون با حضرت موسی^(ع)، به ترتیب فراوانی پیش‌انگاری‌های ساختاری، خلاف‌واقع، وجودی،

شکل ۴. نمودار درصد فراوانی انواع پیش‌انگاری‌های نظریه یول در گفتگوی فرعون با حضرت موسی^(ع) در قرآن مجید، موضوع:

واقعیت‌پذیر و واژگانی قرار می‌گیرند (شکل ۴) که پرسامدترین آنها پیش‌انگاری ساختاری با (۳۹٪) است. در این نوع پیش‌انگاشت گوینده با به‌کاربردن ساختارهایی همچون عبارات پرسشی، نسبت به کسب یا تکمیل اطلاعات خود مبادرت می‌ورزد و با پرسش از دیگر شخصیت‌ها مانند پرسش از حاضران در مجلس، آنها را وامی‌دارد که با پرسش و پاسخ، در روند گفت‌وگو شرکت کنند و بدین وسیله زمینه برای شرکت آنها در بحث فراهم می‌شود. این امر نشان می‌دهد فرعون به تنهایی قادر به پاسخ در مقابل سؤالات حضرت موسی^(ع) نیست.

• نتیجه‌گیری

بررسی حوزه کاربردشناسی پیش‌انگاری‌ها در گفتگوی حضرت موسی^(ع) و فرعون ما را به این نتیجه می‌رساند که:

۱- در گفتگوی حضرت موسی^(ع) و فرعون، پیش‌انگاری‌های وجودی، واقعیت‌پذیر، واژگانی، ساختاری و خلاف‌واقع وجود داشتند، اما پیش‌انگاری

واقعیت ناپذیر یافت نشده است؛ این نوع پیش‌انگاری (واقعیت‌ناپذیر) در ساختارهایی یافت می‌شود که نادرست بودن آن‌ها مفروض است. با توجه به این امر، نبود این پیش‌انگاری در کلام حضرت موسی^(ع) بیانگر این است که اساساً موضوع هدایت و راهنمایی بشر با افعال و ساختارهایی میسر نیست که بر واقعیت ناپذیر بودن آن دلالت می‌کند، بلکه با استفاده از موضوعات و ساختارهایی ممکن می‌شود که واقعیت وجودی دارند. پیش‌انگاشت یادشده در سخنان فرعون نیز مشاهده نشد که می‌توان دلیل آن را حجّت‌های قطعی و روشن حضرت موسی^(ع) دانست که راه را برای فرعون بسته بود.

۲- از میان پیش‌انگاری‌های موجود در کلام حضرت موسی^(ع)، پیش‌انگاری وجودی با ۵۹٪ فراوانی نسبت به سایر پیش‌انگاری‌ها بسامد بیشتری داشته است و از میان پیش‌انگاری‌های موجود در کلام فرعون، پیش‌انگاری ساختاری با ۳۹٪ فراوانی نسبت به سایر پیش‌انگاری‌ها بسامد بیشتری داشته است.

۳- پیش‌انگاری وجودی، غالب‌ترین و مسلط‌ترین نوع پیش‌انگاری در بیان حضرت موسی^(ع) است؛ بدان دلیل که ایشان داشتن دانش مشترک قبلی در زمینه اعتقادی و دینی را از سوی مخاطب خود بدیهی دانسته و به معرفی پروردگار مشترک بین خود و فرعون می‌پردازد. اگرچه فرعون خود را، برای ارضای قدرت‌طلبی خویش، خدا می‌دانست، اما در اصل او نیز به وجود پروردگاری توانا معتقد بود و حضرت موسی^(ع) با استفاده از این دانش مشترک به دنبال بیان صفات خدا و تثبیت وجود ربّ العالمین است.

۴- در کلام فرعون نیز پیش‌انگاری ساختاری، غالب‌ترین نوع پیش‌انگاری است؛ فرعون صاحب حکومت و قدرت بود و برای اینکه سخنان مستدل و مطابق با فطرت حضرت موسی^(ع) را خنثی کند، با به کار بردن ساختارهایی همچون جملات پرسشی،

به طور مرتب سعی در مشروعیت‌زدایی دعوت موسی و مخدوش‌سازی شخصیت آن حضرت در بین حاضران داشت.

منابع

• قرآن کریم

۱. آفاگل‌زاده، فردوس (۱۳۹۹). *فرهنگ توصیفی تحلیل گفتمان و کاربردشناسی*، تهران: انتشارات علمی.
 ۲. ابن‌عاشور، محمدطاهر (بی‌تا). *تفسیر التحرير و التنویر*، بیروت: موسسه التاریخ العربی.
 ۳. الوت، نیکولاس (۲۰۱۰م). *کلیدواژه‌های کاربردشناسی*، ترجمه مهرداد امیری و بهداد امیری (۱۳۹۹)، تهران: نویسه پارسی.
 ۴. جرجانی، عبد القاهر (۱۹۹۰ م). *الجمال فی النحو*، بیروت: دارالکتب العلمیه.
 ۵. چپمن، شیوان (۲۰۰۰م). *از فلسفه به زبان‌شناسی*، ترجمه حسین صافی (۱۳۸۴)، تهران: گام نو.
 ۶. حجتی‌زاده، راضیه (۱۳۹۶). «چرخش زبان در جنبش سماع»، تأثیر پیش‌انگاشت‌های زبان شناختی در سیر تحول مفهوم سماع عارفانه نزد محمد غزالی و مولوی، *جستارهای زبانی*، ۸ (۱) پیاپی ۳۶، صص ۲۹۳-۳۲۰.
 ۷. حسین جعفر عبید (۱۴۴۲ ق). *متضمنات القول فی سوره لقمان دراسة تداولیة*، *مجلة دواة*، (۷) ۲۹، صص ۳۱-۵۳.
 ۸. دبیر مقدم، محمد؛ احمدزاده کلات، جواد (۱۴۰۰). بهینگی در متن: محرک‌های پیش‌انگاری، *پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی*، ۱۱ (۲۱)، صص ۱-۲۲.
- DOI: 10.22084/rjhll.2021.23946.2128
۹. رحمانی، حسین (۱۴۰۱). *نگاهی معنا- کاربردشناختی به پیش‌انگاری در نمایشنامه‌ی ارثیه ایرانی، فصلنامه زبان‌شناسی اجتماعی*، ۵ (۴) پیاپی ۲۰، صص ۹-۲۲.
- DOI: 10.30473/il.2022.58464.1454
۱۰. سامرائی، فاضل صالح (۱۴۳۴ ق). *معانی النحو*، بیروت: موسسه التاریخ العربی.
 ۱۱. صفاری، فرشته Y گنجعلی، عباس (۱۴۰۳)، واکاوی نظریه سکوت متنی توماس هاکین در خطبه الشقیقبة العلویة، *تحقیقات علوم قرآن وحديث*، ۲۱ (۴) پیاپی ۶۴، صص ۱۱۱-۱۳۵.
- DOI: 10.22051/tqh.2024.46579.4134
۱۲. صفوی، کوروش (۱۳۸۳). *درآمدی بر معنی‌شناسی*، تهران: سوره مهر.

۱۳. صفوی، کوروش (۱۴۰۰). *آشنایی با زبان‌شناسی در مطالعات ادب فارسی*، تهران: علمی.
۱۴. طباطبایی، محمد حسین (۱۹۷۳ م). *المیزان فی تفسیر القرآن*، بیروت: موسسه الاعلمی للمطبوعات.
۱۵. عندلیبی، محمد امین؛ محمودی بختیاری، بهروز (۱۴۰۱). کاربست پیش‌انگاری در ایجاد طنز کلامی در گزیده‌ای از نمایشنامه‌های کمدی ایرانی دوره ۱۳۰۰-۱۳۲۰. *نشریه علمی سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی*، ۱۵(۱۰)، پیاپی ۸۰، صص ۱۶۹-۱۷۹.
- DOI: 10.22034/bahareadab.2023.15.6680
۱۶. منی‌ابراهیم، ابراهیم، عزّام (۲۰۲۱ م). الافتراض المسبق فی مسرح شوقی دراسة لسانیة تداولیه. *مجلة كلية*، ۱۶، صص ۲-۶۸.
۱۷. محمد خالد الصادق (۲۰۲۱ م). القصص القرآنی فی سورة البقره (دراسة تداولیه). *مجلة کلیه اللغة العربیه بالقاهرة*، ۳۹، صص ۱۸۵۷-۱۸۹۸.
۱۸. یول، جورج (۱۹۸۵ م). *بررسی زبان (مبختی در زبان‌شناسی همگانی)*. ترجمه اسماعیل جاویدان و حسین وثوقی (۱۳۷۴)، چاپ اول، تهران: نشر کتاب.
۱۹. یول، جورج (۱۹۹۶ م). *کاربردشناسی زبان*. ترجمه محمد عموزاده مهدیرجی و منوچهر توانگر (۱۳۸۵)، تهران: سمت.

Resources

The Holy Quran

1. Aghagolzadeh, F. (1399 SH). *Descriptive Dictionary of Discourse Analysis and Pragmatics*. Tehran: Elmi Publications. (In Persian)
2. Ibn Ashur, M. T. (n.d.). *Tafsir al-Tahrir wa al-Tanwir*. Beirut: Arab History Foundation. (In Arabic)
3. Allott, N. (1399 SH). *Key Terms in Pragmatics*. Translated by Mehrad Amiri & Behrad Amiri. Tehran: Neveseh-ye Parsi. (In Persian)
4. Jurjani, A. (1990). *Al-Jumal fi al-Nahw*. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyah. (In Arabic)
5. Chapman, S. (1383 SH). *From Philosophy to Linguistics*. Translated by Hossein Safi. Tehran: Gam-e No. (In Persian)
6. Hojatizadeh R. (1396 SH). Influence of Linguistic Presuppositions in the Evolution of Sama' in Islamic Mysticism: From Ghazali to Mowlavi. *Biannual Journal of Linguistic Studies LRR* 2017; 8 (1) :293-320, URL: <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-11025-fa.html> (In Persian)
7. Hussein, J. O. (2021). Discourse Contents in Surah Luqman: A Pragmatic Study. *Dwaha Journal*, 29(7), 31-53. (In Arabic)
8. Dabirmoghaddam, M. and ahmadzadeh kalat, J. (2021). Optimality in Text: Presupposition Triggers. *Comparative Linguistic Research*, 11(21), 1-22. doi: 10.22084/rjhl.2021.23946.2128 (In Persian)
9. Rahmani, H. (2022). A Semantic- Pragmatic Analysis into the Presupposition on the Play Ersieh Irani. *Journal of Sociolinguistics*, 5(4), 9-22. Doi 10.30473/il.2022.58464.1454 (In Persian)
10. Samarrai, F. S. (2013). *The Meanings of Syntax*. Beirut: Arab History Foundation. (In Arabic)
11. saffari, F. and Ganjali, A. (2024). Analysis of Thomas Huckin's Theory of Textual Silence in the Sermon of Al-Shiqshiqiyya Al-Alawiyya. *Researches of Quran and Hadith Sciences*, 21(4), 111-135. doi: 10.22051/tqh.2024.46579.4134 (In Persian)
12. Safavi, K. (1400 SH). *Introduction to Linguistics in Persian Literature Studies*. Tehran: Elmi. (In Persian)
13. Safavi, K. (1383 SH). *An introduction to semantics*. Tehran: Soore Mehr Publications. (In Persian)
14. Tabatabai, M. H. (1973). *Al-Mizan fi Tafsir al-Quran*. Beirut: Al-Alami Press. (In Arabic)
15. Andalibi, M. A. & Mahmoudi Bakhtiari, B. (2022). The Function of Presupposition in the Creation of Verbal Humor in the Selected Iranian Comedy Plays During 1920-1940, *Journal of the stylistic of Persian poem and prose*, V.15 (N. 80), 169-179. (In Persian)
16. Izzam, M. I. (2021). Presupposition in Shawqi's Theater: A Pragmatic-Linguistic Study. *College Journal*, 16, 2-68. (In Arabic)

17. Al-Sadiq, M. K. (2021). Quranic Stories in Surah Al-Baqarah: A Pragmatic Study. *Journal of Arabic Language at Cairo University*, 39, 1857-1898. (In Arabic)
18. Yule, G. (1374 SH). *The Study of Language (Topics in General Linguistics)*. Translated by Esmail Javidan & Hossein Vossoughi. 1st ed. Tehran: Ketab Publishing. (In Persian)
19. Yule, G. (1385 SH). *Pragmatics*. Translated by Mohammad Amouzadeh Mahdiraji & Manouchehr Tavangar. Tehran: SAMT. (In Persian)